اميرالمومنين حضرت امام على عليه السلام

لنډه پيژنګلو:

نوم: علی
لقب: اميرالمومنين
د پلارنوم: ابو طالب
د اولادې شمير: دولس زامن، شپاړس لوڼې
د مور نوم: فاطمه بنت اسد
د زوکړې نيټه: د رجب د مياشتې ۱۳ (هاتی د کال ۲۳)
د امامت دوره: ديرش کاله
عمر: درې شپيته (۲۳) کاله
د شهادت نيټه: د روژې د مياشتې (۲۱) يوويشتمه
قاتل: ابن ملجم
زيارت: نجف اشرف (عراق)
د اولادې شمير: دولس زامن، شپاړس لوڼې

زوکړه او وړوکوالی

ابن قضب وايي د عبدالمطلب له ځوي او پيغمبر (ص) له ترۀ عباس او ځينو نورو کسانو سره د خداي د کور مخې ته ناست وو. د اسد لور فاطمه د خداي د کور په وړاندې ودريده او وې ويل" ای پاکه خدايه! په تا، ستا په پيغمبرانو او د هغوي په کتابونو چې مې پرې ايمان راوړی دی، د خپل نيکۀ حضرت ابراهيم (عليه السلام) د وينا تصديق کوم هماغه چې دا کور يې ستا په حکم جوړ کړو. تا ته په هغه او په دې ماشوم چه زما په خيټه کښې دی قسم درکوم چه د دۀ زيږيدا ماته اسانه کړې.
په دې وخت مو يو داسې منظر وليد چه سترګې مو غړيدلې او حق حيرانې پاتې شوې. د خداي د کور ديوال وچاودۀ، هغه ګرانه بي بي د خداي کور ته ورننوته او ديوال بيا روغ شو. په بيړې سره پاڅيدو چې د خداي د کور ور خلاص کړو خو خلاص مو نۀ کړی شو. او پوه شو چې په دې کښې د خداي حکمت دی.

ځلور ورځې پس هغه قدرمنه بي بي د خداي له کوره راووته، يو ماشوم بې په غېږ کښې ؤ چې نازيده پرې او ويل بې چې يو غيبي پيغام بې اوريدلی دی. چې په دې نوزيږی"علی" نوم کيږده. دا پيښه د هاتی د کال(عام الفيل) په ديرشمه (له هجرته۲۳ کاله مخکې) د رجب په ديارلسمه نيټه د جمعې په ورځ وشوه.

امام علی (ع) خپل وړوکوالی داسې انځوروي.

په وړوکوالي کښې به پيغمبر(ص) زهٔ په خپل غيږ کښې نيولم، له سينې سره به بې جوختولم، ډوډی به بې ژوله او ماته به بې خلې کې راکوله او د خپل بدن د معرفت خوشبو به بې په ما بويولو. د دوي په برکت ما چرته دروغ ونهٔ ويل او غلط کار مې ونهٔ کړو. خداي پاک له خپل پيغمبر(ص) سره د تي رودلو له وخته وروسته لوي لوي فريښتې ملګرې کړې چې شپه او ورځ له نړی سره د نيکيو په لارو کې د هغوي ملګرې وې. ما به هم د پيغمبر(ص) په پل، پل کيښود او د هغه به مې داسې پيروی کوله لکه چې يو ماشوم بچی د خپلې مور کوي. د اسلام قدرمن پيغمبر(ص) ته له بعثته وروسته تر دريو کلونو پورې د اسلام د ځرګندولو حکم نهٔ ؤ شوی. په دغه موده کښې يوازې يو څو کسانو په هغوي ايمان راوړو چې په سرو کښې لومړی کس حضرت امام علی(ع) ؤ . چې د پيغمبر(ص) د ملګرتيا اعلان يې وکړ.

کله چې دا ايت "وَ اَنْذِرْ عَشِيرَتَکَ الاَقرَبِين" (خپل نزدې خپلوان وويروه) نازل شو نو حضرت امام علی(ع) د پيغمبر(ص) په حکم سره څلويښتو خپلوانو ته بلنه ورکړه او ډوډی ته يې راوغوښتل چې ابولهب، عباس او حمزه هم پکښې شامل وو، هغه ډوډی چې د يو کس لپاره هم کافي نهٔ وه، څلويښتو تنو وخوړه. ټول پرې ماړهٔ شول او بيا هم پاتې شوه. او کله چې پيغمبر(ص) وغوښتل چې هغوي ته د اسلام بلنه ورکړي نو ابولهب وويل" محمد په تاسو جادو کړی دی" او ددهٔ ددې خبرې په نتيجه کښې موجود کسان د حضرت محمد (ص) له خواڅ شا خوارهٔ شول.

پيغمبر(ص) سبا بيا هماغه شان ډوډی ورکړه او له ډوډی وروسته يې وفرمايل: "ای د عبدالمطلب بچيو! په دنيا کښې داسې څوک نشته چې تر هغه څهٔ چې ما تاسو ته راوړي دي، ښهٔ څيز درته راوړي. ما تاسو ته ددې او د هغه جهان ښيګړه راوړې ده. خداي پاک ماته حکم را کړی دی چې تاسو هغه ته راوبلم نو په تاسو کښې به له ما سره څوک مرسته وکړي چې زما ورور، وصي او خليفه شي؟"

پيغمبر(ص) خپله خبره درې ځلې تکرار کړه او هر ځل يوازې حضرت علی(ع) پاڅيد او خپل چمتووالی يې اعلان کړو.

بيا پيغمبر(ص) وفرمايل "دې زما رورو، وصي او خليفه دی، ددهٔ خبره اورئ او منئ ئې"

امام علی (ع) د هجرت په لومړۍ شپه

کله چې خاتم الانبیاء حضرت محمد(ص) اسلام څرګند کړو قریشو ته خطرناک ښکاره شو. د قریشو مشران په "دارالندوة" کښې راغونډ او د پیغمبر(ص) په شهیدولو صلاح شول او وې ټاکل چې له هرې قبیلې یو یو کس یوځائې شي د شپې د پیغمبر(ص) په کور یرغل وکړي او هغه مبارک شهید کړي.

خداي پاک خپل پیغمبر(ص) خبر کړ او حکم یې ورکړو چې په هغه شپه هجرت وکړي. پیغمبر(ص) حضرت امام علی(ع) ته د خداي حکم واوراولو او حکم یې ورته ورکړو چې د هجرت په شپه د هغوي په کټ کښې څملي، خو داسې چې څوک پوه نه شي چې څوک ملاست دی.

حضرت امام علی(ع) په خپلې سرښیندنې سره د پیغمبر(ص) د ژوند او سر حفاظت وکړو او دا لویه خطره یې په خپل ځان واخسته. دا کار دومره په زړهٔ پورې او لوئ ؤ چې خداي پاک په دې حقله دا ایت نازل کړو "وَمِنَ النَاسِ مَنْ یَشْرِیْ نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللهِ وَ اللهُ رَؤُفٌ بِالعِبادِ"[1]

"په خلقو کښې ځینې داسې کسان شته چې د خداي په لار کښې خپل سر او ژوند خرڅوي او خداي په خپلو بندګانو مهربان دی"

شپه راغله او د تیارې لمن خوره شوه. په قتل ګمارل شویو کسانو د پیغمبر(ص) کور کلابند کړو. د خداي رسول(ص) د سوره یسین ځینې ایتونه له ځان سره وویل، له کوره راووت او له مکې بهر د ثور د غار په خوا روان شو.

قاتلانو په وتلو تورو سره د پیغمبر(ص) په بسترې یرغل وکړو. حضرت امام علی(ع) راپاڅید او په بسترې کښې کښیناست قاتلانو په حیرانتیا سره وپوښتل "محمد چرته لاړ؟"

حضرت امام علی(ع) ورته وفرمایل "ولې تاسو زهٔ په هغه څوکیدار کړی ؤم چې له ما یې پوښتنه کوئ؟"

کفارو په حضور(ص) پسې ډیر تکل وکړو خو ناامید شول.

امام علی(ع) د پیغمبر(ص) امین: ګران رسول حضرت محمد(ص) د قریشو امانت ساتوونکې ؤ ټولو به ورسره خپل امانتونه کیښودل خو کله چې هجرت ته مجبور شو نو په خپلې کورینۍ کښې ورته تر حضرت علی (ع) زیات امانت ساتونکی او امین څوک ښکاره نهٔ شو نو

---

[1] . سوره بقره ایة ۲۰۷.

هغه يې خپل ځاي ناستی وټاکۀ چې د خلقو امانتونه هغوي ته ورسوي، قرضونه يې ورکړي او بيا د هغوي ښځې او ماشومان مدينې ته راولي.

حضرت امام علی(ع) د دغو ټولو کارونو تر سره کولو وروسته له خپل مور بي بي فاطمې، د پيغمبر(ص) له لور بي بي فاطمې، د زبير له لور چې د هغې نوم هم بي بي فاطمه ؤ او له نورو ښځو او ماشومانو سره د مدينې په لور راوان شو. په لاره کښې يې د مکې اتو تنو کفارو لاره ونيوله خو حضرت امام علی(ع) د ټولو سره مقابله وکړه هغوي يې پسې واخستل او چې کله مدينې ته ورسيد نو ګران رسول (ص) خپل کور ته بوتللو.

امام علی(ع) او د خداي په لار کښې جهاد

اسلام د سولې پخلاينې دين دی او له سړي وژنې او مرګ ژوبلې سره موافق نۀ دی او د هغه لپاره چې په لوي لاس او قصدا او بي دليله کوم ايمانداره کس ووژني د هميشني عذاب سزا مقرره کړې ده. خو سره د دې، اسلام د خپل هر اړخيزوالي او بشپړتيا له امله يو نړيوال دين دی نو پکار ده چې ټول يې ومني.

څرګنده ده چې هماغه کسان چې د اسلام له سپيڅلو اصولو او سمو طريقو خخه يې ګټو ته خطره وه، له اسلام سره مقابلې ته پاڅيدل او خداي پاک همدغو ظالمانو، ښکيلاک ګرو او زبيښاک ګرو سره د مقابلې لپاره د جهاد حکم ورکړو. چې له هغو کسانو سره چې له اسلام سره دښمني لري او اسلام له منځه وړل غواړي مقابله وشي.

همدا راز عقل هم واي چې کله درباندې تيری زياتی وشي نو پکار ده چې د ځان دفاع وکړې او دا هم د جهاد يوه څانګه ده چې عقل، فطرت او انصاف پرې حکم کوي.

د خداي د رسول(ص) اکثره جنګونه همداسې وو. او حضرت امام علی(ع) په دغو اکثرو جنګونو کښې شريک ؤ او له خدايه پرته له بل چا نۀ ويريدۀ. هغه به په جنګونو کښې بيرغوال، مخکښ، نۀ ستړی کيدونکی، بې ساری او بې مثاله ؤ.

دزمري په شان به يې حمله کوله، د تندر غوندې به په دښمن ورپريوتۀ د دښمن لښکر به يې داسې له منځه وړۀ لکه طوفان چې خاورې اوخشاک له ځان سره وړي.په شا باندې يې زغره نه لرله ځکه چې هيڅکله به يې دښمن ته نۀ شا کوله او له جنګه به نۀ تښتيدۀ. د تيرې تورې ګذار يې د دښمن لپاره د مرګ غږ ؤ او دويم ګوزار ته يې حاجت نه درلود. راځئ چې په تاريخ کښې په ځينو جنګونو کښې د هغوي رول ته يوه ځغلنده کتنه وکړو.

د خندق په جنګ کښې

د اسلام دښمنان له بیلا بیلو ګوندونو ډلو او قامونو را غونډ شول ټولو یو بل ته لاسونه ورکړل او فیصله یې وکړه چې په مدینې حمله وکړي او اسلام له منځه یوسي.
ګران رسول (صلی الله علیه و اله وسلم) د سلمان فارسی رضی الله عنه په وړاندیز حکم ورکړو چې له مدینې ګیر چاپیره خندق (ژوره کنده) وکنئ.
دواړه لښکري یو بل ته مخامخ ودریدې. د عربو یو مشهور او نامتو جنګیالي عمرو بن عبدود چې اتیا کالن ؤ او ډیر لوي پهلوان ؤ او په یوازې سر به له دیرشو څلویښتو کسانو سره جنګیدۀ. د کافرانو له لښکره راووت، غوریدۀ او ویل یې چې په تاسو کښې داسې نر شته چې زما مقابلې ته راووځي ؟
حضرت امام علی(ع) راوړاندې شو.
عمرو ورته وویل "ستون شه، نه غواړم چې ودې وژنم" حضرت امام علی(ع) ورته وویل تا له خپل خداي سره ژمنه کړې وه چې په قریشو کښې درنه څوک دوه حاجتونه وغواړي نو یو حاجت به یې منې.
عمرو: "هؤ! نو وایه حاجت دې څۀ دی؟" علي(ع): "لومړی دا چې اسلام ومنه، خداي ته راوګرځه او په پیغمبر حضرت محمد (ص) ایمان راوړه"
عمرو: "دغو ته حاجت نۀ لرم"
علي علیه السلام: " ښه نو بیا جنګ ته تیار شه"
عمرو: "ګوره ستون شه، پلار دې زما د پلار دوست ؤ، ځکه نۀ غواړم چې ستا په وینو لاس رنګ کړم.
علي علیه السلام: "خو ما له خداي سره ژمنه کړې، ترڅو چې تۀ خداي او حق ونۀ منې تا ووژنم"
عمر له اسه راکوز شو او په حضرت امام علی(ع) یې د توري ګوزار وکړ. حضرت امام علی(ع) د هغۀ ګوزار په خپل ډال ستون کړ او بیا یې په یو ګوزار سره هغه له کاره وویست او هله یې ووژلو.
نورو چې کله دا حالت ولیدۀ نو وتښتیدل. حضرت امام علی(ع) بریالی راستون شو، پیغمبر(ص) په شا وټپولو، شاباسی یې ورکړو او وې فرمایل: "ستا نننی ګوزار د ثقلینو یعني د ټولو مخلوقاتو له عبادت نه غوره دی ځکه چې ددې له امله د کافرانو حوصلې او روحیې سستې شوې، سپک شول او د مسلمانانو لپاره یې سر لوړي او عزت ډالی کړ.

د خيبر جنگ

پيغمبر حضرت محمد صلی الله علیه و اله وسلم له خپلو اصحابانو سره د يهوديانو د مرکز خيبر په لور راوان شو په دې جنگ کښې د حضرت علی علیه السلام سترگې خوږ وې او جنگ ته نهٔ شو تللی.

د خداي رسول(ص) ابوبکر راوغوښت او د جنگ بيرغ (جنډه) يې هغهٔ ته ورکړ. ابوبکر له ځينو سپايانو سره جنگ ته لاړ خو ناکامه شو. صبا يې بيا عمر ته د جنگ بيرغ ورکړو خو هغه هم ناکامه راستون شو.

پيغمبر(ص) وفرمايل "صبا به زهٔ بيرغ داسي کس ته ورکوم چې له خداي او رسول(ص) سره مينه لري.او خداي او د هغه رسول هم له هغهٔ سره مينه لري او هغه به بريالی او سرلوړی کيږي. بيا يې وفرمايل حضرت علی علیه السلام راوالئ ورته وويل شول چې د هغه سترگې ډيرې سختې خوږ دی. وې فرمايل: خير دی او راؤې غوښتو. حضرت امام علی علیه السلام راغی د خداي رسول(ص) ترې وپوښتل چې څهٔ چل دی؟ علی علیه السلام ووېل سترگې او سر مې خوږيږي. د خداي رسول(ص) ورته دعا وکړه د هغه په سترگو کښی يې د خپلې مبارکې خلې لعاب واچول او په سر يې ورته لاس راکاږلو، د حضرت علی علیه السلام د سترگو او سر دردختم شو، بيا يې سپين بيرغ ورکړو. حضرت علی علیه السلام بيرغ اوچت کړو او چې کله راوانيدهٔ نو پيغمبر(ص) ورته وفرمايل " خداي پاک درسره جبراييل ملگری کړی او انشاءالله کاميابي ستا ده، خداي پاک د دښمنانو په زړونو ويره اچولې ده او هغوي په خپل کتاب کښې لوستي دي چې هغه کس چې دوي ته به ماتې ورکوي نوم يې (ايليا) علی دی. نو کله چې هغوي ته ورسيدې ورته ووايه چې زما نوم علی دی. انشاءالله چې خوار او ذليل به شي.

علي علیه السلام ميدان ته ور ودانگل. تر ټولو مخکښې د يهوديانو له يو لوئې پهلوان مرحب سره مخامخ شو او هغه يې د تورې په يو گوزار له ورخه تير کړو.

يهوديانو چې کله د خپل مشر وژله وليده نو کلا ته دننه وتښتيدل او ور يې ځان پسې پورې کړو حضرت علی علیه السلام د ورهٔ خوا ته ورغی او هغه ور چې شلو کسانو به بنداوؤ او خلاصوؤ، په يوازې سر يې له خپل ځايه راوکندلو او په هغه خندق يې کيښود چې يهوديانو له کلا گير چاپير کندی ؤ. مسلمانان ددغه ور په ذريعه له خندقه راواوړيدل، کلا يې ونيوله او سر لوړي راستانهٔ شول.

د حضرت امام علی(ع) علم او پوهه

ابن عباس د پیغمبر(ص) له مبارکې خلې وائې " علی زما په امت کښې تر ټولو پوهه او په فیصلې او قضاوت کښې تر ټولو لوړ دی."او دا هم د پیغمبر (ص) د خلې خبره ده چې:"اَنَا مَدِیْنَۃُ العِلمِ وَ عَلیٌ بَابُهَا فَمَن اَرَادَ العِلمَ فَلْیَقْتبسه مِن عَلی"

" زه د علم ښار یم او علی یې ور دی څوک چې علم زده کول غواړي له علی یې زده کړي"

ابن مسعود هم وایي: " ګران رسول (ص) علی علیه السلام راوغوښت او له ځان سره یې کیښنولو. کله چې علی(ع) له پیغمبر(ص) راستون شو نو ومې پوښتل د خداي رسول(ص) درته څۀ ویل؟ وې فرمایل: "پیغمبر(ص) ما ته د علم زر ورونه پرانستل چې له هر وره زر نور ورونه پرانستل کیږي.

یوه ورځ حضرت علی علیه السلام په منبر باندې وویل "یَامَعْشَرَالنَاسِ سَلونِی سَلونِی قَبْلَ اَن تَفقدُونِی"

ای خلقو! له ما چه څۀ پوښتل غواړئ، وې پوښتئ، مخکښې تر دې چه زه مو له لاسه اوځم څکه چه زه د تیرو او راتلونکو کسانو علم لرم. په خداي قسم که د قضاوت او فیصلې ټغر خور شي، یهودیانو ته به د هغوی د خپلو کتابونو، د انجیل منوونکو ته به له انجیله، د زبور منوونکو ته به له زبوره او قران منوونکو ته به له قرانه فیصله او قضاوت وکړم. په خداي قسم زه تر تاسو ټولو په قران او د هغۀ په تاویل پوه یم .

بیا یې په دویم ځل وویل "سلونی قبل ان تفقدونی"

تر دې مخکښې چې زۀ مو له منځه لاړ شم له ما پوښتنه وکړئ. د قران د هر ایت پوښتنه کوئ، د هغه د نزول په باره کښې، د شان نزول او په دې حقله چې د چا په باره کښې نازل شوی دی او هم د راز د ناسخ منسوخ، محکم او متشابه او مکي والي او مدني والي، غرض دا چې هر قسم پوښتنه که لرئ، کولی یې شئ زه به یې ځواب درکړم.[۲]

د خداي ګران رسول(ص) ته د حضرت علی علیه السلام فضایلو ته په پام سره حکم وشو چې خلقو ته د حضرت علی علیه السلام ولایت او جانشیني څرګنده کړي او پیغمبر(ص) په بیلا بیلو ځایونو او موقعو کښې دا کار کړی دی منجمله د غدیر په ورځ.

---

۲ . ارشاد مفید ص ۱۲ ، ۱۵، طبقات ابن سعد جلد ۲ ص ۱۰۱ جلد ۴ ص ۲۷۰ استعاب جلد ۱ ص ۴۶۳

رسول(ص)د هجرت په لسم کال مکې ته د حج د فریضې لپاره لاړ. په دې سفر کښې له پیغمبر(ص) سره د ملګرو شمېر یو لک شل زره تنه ؤ. له حجه د راستنیدو په وخت هم دومره کسان د پیغمبر(ص) ملګری وؤ. د ذې الحجې په اتلسمه نیټه د غرمې په وخت دوی په "جحفه" نومې دشتې کښې غدیر خم ته ورسیدل. چې کله د لمانځۀ وخت راورسیدو او بانګ وویل شو نو خلق له خپلو سورلو کوز شول، ټول راغونډ شول او په جمع یې نمونځ وکړو. بیا د اوښانو له کجاوو منبر جوړ کړی شو، د خداي رسول(ص) په منبر اوخت او د خداي پاک تر ثنا وروسته یې وفرمایل "ما ته او تا سو ته د خداي له خوا دنده او مسؤلیت راکړل شوی دی، ایا داسې نۀ ده.

خلق: ګواهي ورکوؤ چې مونږ ته دې تبلیغ وکړ او په دې لاره کښې دې ډیرې سختی وزغملې، خداي درته د ددې ښه بدله درکړه.

رسول مبارک (ص): ایا د خداي پاک په یووالي او د هغۀ د بنده محمد په پیغمبرۍ او د دوزخ او جنت مرګ او په بیا راپاڅیدو ګواهي نه ورکوئ؟

خلق: ګواهي ورکوؤ.

رسول مبارک(ص): خدایه! تۀ ګواه اوسه. بیا د خداي رسول (ص) خلقو ته مخ کړو او وې فرمایل :ای خلقو! زه او تاسو به د کوثر په غاړه له یو بل سره کتنه کوؤ. نو اوښیار او خبر دار اوسئ. زه تاسو ته دوه ګران بیعه ملغلرې پریږدم.

خلق:ای د خداي رسوله (ص) هغه دوه ملغلرې کومې دی؟

رسول مبارک(ص): د خداي تعالی کتاب او د زما اهلبیت(ع) خداي ما ته فرمایلي دي چې دا واړه به تر هغه وخته له یو بله نۀ جدا کیږې چې د کوثر په غاړه ما ته راورسي. له دغو مۀ مخکښې کیږئ او مۀ تېریږئ ګني هلاک به شئ.بیا یې د امیرالمومنین حضرت علی علیه السلام لاس هسک کړو چې ټول یې ووینې او وې پیژني. نو په همدي حالت سره یې وفرمایل " اَیُهَاالنَاسُ! مَن اَولَی النَاسَ بِاالمُومِنِینَ مِنْ اَنفُسِهِمْ" "ای خلقو! هغه څوک دي چې په مومنانو باندې تر هغوي زیات حق لري او د مومنانو ولایت او مشري دهغوي په لاس کښې ده؟

خلق: خداي او د هغه رسول (ص).

د خداي رسول (ص):خداي پاک زما مولا دي او زۀ په مومنانو مولا یم،زۀ په مومنانو باندې تر هغوي زیات حق لرم نو "مَنْ کُنْتُ مَوْلاهُ فَهَذَا عَلیٌ مَولاهُ" د چا چې زه مولا او سرپرست یم دا "علی" د هغوي مولا او مشر دي.   اي خدایه! د علی له دوستانو سره مینه ولره او ددۀ له دښمنانو سره دښمني. له هغه چا سره چې له علی سره مرسته وکړي، مدد وکړه او څوک چې ددۀ مقابلې ته پاڅې او تیري پرې وکړي هغوي ته سزا ورکړه. نو ای خلقو! کوم کسان چې موجود دي. دوي دې دا خبره غایبانو او ناموجود کسانو ته ورسوي"

خلق له خوارۀ شوي نۀ وو چې دا ایت نازل شو "اَلیَومَ اَکمَلتُ لَکُمْ دِینَکُم وَ اَتْمَمْتُ عَلَیکُمْ نِعْمَتی وَ رَضِیتُ لَکمُ الاسْلامَ دِینا" "نن مې ستاسو دین مکمل کړ او په تاسو مې نعمتونه تمام کړل او تاسو ته د اسلام په دین راضي شوم"[۳]

په حقونو کښې برابر والی او انصاف

حضرت علی علیه السلام چې کله د اسلامي حکومت مشر شو نو منبر ته وخوت او د خداي پاک له حمد او ثنا وروسته يې وفرمایل: "په خداي قسم که په مدینه کښې زما د کجورې یوه ونه هم وی، له بیت المال به څۀ وانۀ خلم نو اوس لږ سوچ وکړئ چې کله زه د ځان لپاره له بیت الماله څۀ نۀ اخلم نو ایا تاسو ته به يې په ناجایزه درکړم؟" د علی ورور عقیل پاڅید او وې ویل تۀ ما ته او د مدینې یو تور پوستکی (حبش) ته په یوه سترګه ګورې او ما له هغه سره برابروې؟

حضرت علی علیه السلام ورته وفرمایل " ای وروره کښینه! تۀ په دغه تور پوستکی هیڅ لوړ والي نۀ لرې او لوړوالی او فضیلت یوازې په پرهیزګارۍ او ایمان کښې دی.[۴]

د امام ځنو ملګرو هغوي ته وویل ای امیرالمومنینه که له بیت الماله دې اول لویو او غټو خلقو ته څۀ ورکړې وی چې حکومت د ټینګ شوی وی نو بیا دې په عدالت سره په نورو حکومت کړی وی نو دا به ښه وه؟

امام وفرمایل "افسوس چې تاسو له ما غواړئ چې د خپل بنیادونه په ظلم او زیاتي او مسلمانانو سره په بې عدالتۍ او بې انصافۍ ودروم، نه، په خداي قسم زه به هیڅکله داسې ونۀ کړم په خداي قسم که د مسلمانانو مالونه زما خپل هم وی بیا به می به هم په هغوي کښې برابري او عدالت کوۀ پاتې لا راشه دا چې دا د دوئ خپل مال دی.[۵]

د حضرت علی بن ابیطالب علیه السلام له شهادته وروسته یوه ورځ د همدان د قبیلې د عمار لور بې بي سوده معاویه ته ورغله، معاویه ته د سودې هغه سختۍ او فعالیتونه را یاد شول چې د صفین په جنګ کښې يې د حضرت امام علی علیه السلام او د دوي د سپایانو په خدمت کښې تیرې کړې وې. معاویه ورته دا سختۍ وریادې کړې او هغه يې وتړکله. بیا يې ترې وپوښتل چې

---

۳ . الغدیر جلد ۱ صحفه ۹ تا ۱۱
۴ . وسائل ج ۱۱ ص ۹
۵ . وسائل جلد ۱۱ص ۸۰

دلته د څهٔ لپاره راغلې ئې؟ هغې ورته وويل: "ای معاويه! خداي به درنه زمونږ د واجبو او ضروري حقونو د تروړلو غصبولو پوښتنه کوي، تا تل په مونږ داسې ګورنران ګمارلي دي چې په مونږ ظلمونه کوي، زمونږ مالونه او حقونه چخښې کوي او سړي مو وژني.اوس دې دا "بسر بن ارطاة" په مونږ ګمارلی دی چې زمونږ سړي وژني او مالونه مو چور کوي. که ستا له حکومته مو پیروي نهٔ کولئ نو اوس به ښهٔ په عزت کښې وو ، که دی دې لرې کړې خو ښه په ښه، ګني مونږ پخپله راپاڅو."

معاويه وقهريدهٔ او وې ويل: "ما له خپلې قبيلې ويروې، تا به په ډير بد حالت کښې هماغه بسر ته وروليږم چې څهٔ يې د زړهٔ خوښه وي هغه درسره وکړي"

سوده يو څو شيبې غلې شوه او په ذهن کښې يې د تيرو وختونو عدالت او انصاف را ياد کړ بيا يې دا شعر ووئې:

"د خداي سلام د وي په هغه روح ، چې د هغوي په تللو د عدالت او انصاف ټغر هم ټول شو.

هغه په حق او صداقت ژمن ؤ او حق به يې له هيڅه سره نه بدلولو ، حق او ايمان په هغه کښې

يو ځائې شوي وؤ"

معاويه تپوس وکړ چې دا د چا خبره کوي؟

بي بي سوده وويل د حضرت علی بن ابيطالب عليه السلام اوس مې هم هغه ياد دي چې هغهٔ ته ورغلم چې د زکات د راغونډونکي افسر شکايت وکړم، کله چې امام ته ورسيدم نو هغوي مانځهٔ ته نيت تړلو خو چې زه يې وليدم، مونځ يې پريښود او په مسکا سره يې له ما وپوښتل: " له ما سره دې څه کار ؤ؟" ومې ويل "هؤ" او بيا مې ورته خپل شکايت ورسولو.

امام چې مانځهٔ لپاره ودريدلی ؤ، په ژړه شو او خداي پاک ته مخاطب شو "ای خدايه! ګواه اوسه چې ما هيڅ کله حکم نه دی ورکړی چې دغه افسر په خلقو ظلم وکړي." بيا يې د څرمنې يوه ټوټه راوباسله او د خداي له نامې او د قران يو ايته وروسته يې وليکل "څنګه چې زما ليک در ورسي نو خپل ټغر دې ټول کړه چې په ځائې دې بل څوک در وليږم"

بيا يې ليک ماته راکړو خو په داسې حال کښې چې پرانستي ؤ او ټاپه يې پرې نه وهٔ لګولې. ليک مې افسر ته ورکړ او هغه له خپل مقامه څنګ ته شو"

معاويه د دې قيصې تر اوريدو وروسته مجبورا حکم ورکړو چې څهٔ غواړي، ورته وې ليکئ.

امیر المومنین د نورو خلیفه ګانو په وخت

تر دې وروسته چې پیغمبر(ص) خپلې مهربانه سترګې له دنیا پناه کړې او دهغوي ځلاند نمر له اسمانه لاړ، ځینې کسان په سقیفه بني ساعده کښې راغونډ شول او ابوبکر ( ) یې خلیفه کړ. ابوبکر ( ) د هجرت په لسم کال خلیفه شو او د هجری په ۱۳کال د ۲۳کالو په عمر کښې له دنیا لاړ. د خلافت موده یې ۲کاله ۳ میاشتې او لس ورځې وه. تر دۀ وروسته عمر بن خطاب خلیفه شو د دوي د خلافت دوره لس کاله شپږ میاشتې او څلور ورځې وۀ. عمر تر خپل ځانه وروسته یوه شورا جوړه کړه چې په نتیجه کښې یې عثمان خلیفه شو او هغۀ ده هجرت په ۲۴کال د خلافت واګې په لاس کښې واخستې او د هجرت په ۳۵ کال د ځنو مسلمانانو په لاس ووژل شو.د دوي خلافت هم قابو دولس کاله ؤ.

تر دې وروسته خلق امام علی ته ورغلل او هغه یې مجبور کړ چې خلیفه شي. ځنو نورو کسانو هم خلافت ته امید لرلو خو ټول مسلمانان په علی علیه السلام صلاح شول او نور کسان چې د خلافت طمع دار وؤ.، د حضرت علی علیه السلام دښمنی ته را پاڅیدل چې له دې امله او ځنو نورو وجوهاتو له وجې د مسلمانانو تر مینځ څو جنګونه وشول او دغو کسانو چې د حضرت امام علی علیه السلام دښمنان وؤ، د ډیرو مسلمانانو وینه یې وبهیوله. د دغو جنګونو په وجه له ځنو کسانو حق ګډوډ شو او بې لاره شول او د خوارجو په نامه یوه ډله جوړه شوه چې اسلام به یې د خپل زړه او خو ښې سره سم تفسیرولو او حضرت امام علی علیه السلام ته یې کافر وې. د حضرت علی وروستی جنګ له همدغو خوارجو سره ؤ چې د "نهروان" په نامه مشهور دی. په دغه جنګ کښې خوارجو ماتې وخوړه.

حضرت امام علی علیه السلام چې د علم دروازه او د اسلام یوه لویه او مضبوطه ستنه وه چې سینه یې له الهي علمه ډکه وه د نورو خلیفه ګانو په وخت هم چې کله د اسلام لپاره د دوي ضرورت پیښ شوی دی او دوي محسوسه کړې ده چې اوس د حق لپاره خبره کول یا بل څه اقدام ضروری دی، کړی یې دی. د اسلام د هدایت او هر ډول لارښوونې په وخت یې له هیڅ قربانی سر نه دی غړولی، تر دې چې دویم خلیفه به تل ویل:

" لَو لا عَلیٌ لَهَلَکَ عُمَر" (که علی نۀ وی نو عمر به هلاک شوی ؤ)

په دیني یا غیر دیني چارو او سیاسي ستونزو کښې د امام لارښوونې هغوي دومره حیرانه کړی وو چې بې اختیاره به یې د حضرت امام علی علیه السلام د بزرګواری او علم اعتراف کوؤ. زه دلته ځنو مواردو ته اشاره کوم.

د ابوبکر په زمانه کښې

ځنې يهودي مفکران او عالمان ابوبکر ته راغلل او له هغهٔ يې وپوښتل " كه تهٔ د امت د پيغمبر(ص) جانشين يې نو مونږ په تورات کښې لوستې دي چې د پيغمبر(ص) ځاي ناستى به تر ټولو عالم او اوښيار سړى وي نو مونږ ته ووايه چې خداي پاک په زمکه کښې دى او كه په اسمان کښې؟

ابوبکر ځواب ورکړو هغه په اسمان کښې په عرش باندې دى. هغوي ورته وويل نو ددي مطلب دا دى چې په زمکه کښې نشته يعني خداي پاک ځينو ځايونو کښې شته او ځينو ځايونو کښې نشته.

ابوبکر وويل دا د کفر خبره ده، له دې ځايه وځئ ګني حکم به ورکړم چې سرونه مو پرې کړي. هغوي راستانهٔ شول او په اسلام پورې يې خندا پيل کړه. حضرت امام على عليه السلام له هغوي څخه يو تن راوغوښت او ورته يې وفرمايل: "زه خبر يم چې تاسو څه وپوښتل او څهٔ ځواب مو واوريد ، خو پوه شئ چې اسلام وايي خداي پاک پخپله د مکان او ځائې پيدا کوونکى دي نو ځائې او مکان نهٔ لري او تر دي لوړ دى چې په کوم ځائې او مکان کښې وي هغه په هر ځائې کښې دى بې له دې چې له څهٔ څيز سره تماس ولري او جخت وي ورسره، او دهغه علم په څهٔ خپور دى" يهودي چې دا خبره واوريده نو مسلمان شو.[٢]

قدامه بن مظعون نومې سړي شراب وڅښل عمر وغوښتل چې په هغه باندي شرعي حد جاري کړي يعني اتيا متروکې يې ووهي. قدامه وويل په ما باندې د حد جاري کول صحيح نهٔ دي.ځکه چې خداي پاک فرمائې: "هغه کسان چې ايمان يې راوړى او نيک کارونه يې کړي دي په هغه څهٔ کښې چې خوري يې تر هغه وخته پورې چې متقيان وي او نيک عملونه کوي هيڅ باک نشته"[٧]

عمر چې دا خبره واوريده نو په هغهٔ يې حد جاري نه کړو حضرت امام على(ع) ته خبر ورسيد هغه عمر ته راغى او پوښتنه يې ترې وکړه چې ولې دې خداي قانون اجراء نهٔ کړو، عمر ورته هماغه ايت ولوست، حضرت امام على(ع) وفرمايل قدامه په دې ايت کښې نه شامليږي ځکه هغه کسان چې په خداي يې ايمان راوړى او نيک کارونه کوي د خداي حرام کړي څيزونه په ځان نهٔ حلالوي، قدامه راوغوړه او ورته ووايه چې توبه وباسي كه توبه يې وکړه نو حد پرې جاري کړه او که وې نهٔ کړه نو بيا دې ووژل شي ځکه چې د شرابو د څښلو د حرام والي په انکار سره له

---

٢ . احتجاج طبري چاپ جديد ج ١ ص ٣١٢

٧ . سوره مائده اية ٩٣.

اسلامه وتلی دی. قدامه راوغوښتل شو توبه يې وکړه او له ګناه يې لاس واخست. عمر ته پته نهٔ وه چې څو کوړې يې ووهي. حضرت امام علی(ع) ورته وويل اتيا کوړې.

د عثمان په وخت

علامه مجلسي له کشافه، ثعلبي او اربعين خطيبه نقلوي چې د عثمان عنه په زمانه کښې يوې ښځې تر وادهٔ وروسته د شپږو مياشتو بچی وزيږوهٔ. عثمان حکم ورکړو چې هغه د زنا په وجه سنګسار کړي ځکه چې دا ماشوم د هغې له خپل خاونده نهٔ دی او يقينا دا ماشوم تر وادهٔ مخکښې له چا بل کس څخه ګنډه شوی دی ځکه چې په شپږو مياشتو کښې خو ماشوم نه کيږي.

حضرت علی عليه السلام چې دا واوريدل نو عثمان ته يې وويل زه د خداي له کتابه له تا سره مجادله کوم. خداي پاک په يو ايت کښې د حمل (زيږون) او د شودو ورکولو موده ديرش مياشتې ټاکلې ده لکه چې فرمائي "وَ حَمْلُهُ وَ فِصَالُهُ ثَلاثُونَ شَهْراً"[8] يعنې د حمل (زيږون) او د شودو ورکولو موده په ګډه ديرش مياشتې ده. او په يو بل ځائ کښې فرمائي چې بچي ته د پيۍ ورکولو موده دوه کاله ده لکه چې فرمائي: "وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعنَ اَوْلادَهُنَ حَولَينِ کامِلَينِ لِمَنْ ارادَ اَنْ يُتِمَ الرَضَاعَةَ"[9] يعنې ميندو ته پکار دي چې خپلو بچو ته دوه کاله (۲۴مياشتې) پوره پيۍ ورکړي.

نو کله چې د پيۍ ورکولو موده ۲۴مياشتې ده نو له هغه ايته چې وايي د "زيږون" او شودې ورکولو موده په ګډه ديرش مياشتې ده. څرګنديږي چې د حمل (زيږون) لږ تر لږه وخت شپږ مياشتې دی يعنې په شپږو مياشتو کښې هم بچی پيدا کيدی شي. "نو د قران له حکم سره سم دې ښځې هيڅ غلط او ناوړه کار نهٔ دی کړی".

عثمان حکم ورکړو چې نوموړې ښځه دې پرېښودل شي.

فقيهانو او عالمانو همدې ايت په دليل د زيږون لږ تر لږه موده شپږ مياشتې ټاکلې ده. يعنې د شرعي حکم دا دی چې که يوې ښځې تر وادهٔ شپږ مياشتې وروسته بچی وزيږوهٔ نو هغه به يې جائز بچی وي خو که له شپږو مياشتو کم شو نو ناجائزه دی.

---

۸ . سوره احقاف اية۱۵.

۹ . سوره بقره اية۲۳۳.

د حضرت امام علی علیه السلام شهادت

د هجرت په څلویښتم کال په مکې کښې څنې خوارج راغونډ شو او غښته یې وکړه چې حضرت امام علی علیه السلام معاویه او عمر عاص په کوفې شام او مصر کښې په ټاکلو وختونو کښې ووژني. دوي د روژې د مبارکې میاشتې نولسمه شپه د وژلې وخت وټاکهٔ. د عبدالرحمن ځوې ملجم د حضرت امام علی علیه السلام په شهیدولو، د صریمي ځوي حجاج د معاویه په وژلو او د بکر تمیمي ځوي عمرو د عمرو عاص په وژلو وګمارل شول.

ابن ملجم په همدې خاطر کوفې ته راغی خو څوک یې له خپل سپیرهٔ او پلیت نیته خبر نهٔ کړل. تر دې چې یوه ورځ د یو خوارج په کور کښې له یوې ښائسته جینۍ "قطامه" سره مخامخ شو په هغې یې زړه وبائیله او ځان له یې وغوښته، قطامه ورته وویل زما مهر درې زره درهمه، یو مرئې او د حضرت امام علی علیه السلام شهیدول دي. قطامه چې پلار او ورونه یې د نهروان په جنګ کښې مړهٔ شوي وؤ، خیال کوؤ چې حضرت امام علی یې پلار او ورونه وژلي دی. خو حقیقت داسې نهٔ ؤ، غرض دا چې ابن ملجم قطامه ته وویل چې زهٔ هم د همدې کار لپاره کوفې ته راغلی ؤم. او اوس په خپله اراده لا کلک شوم.

بالاخره هغه سپیره شپه راورسیده، ابن ملجم له خپلو دوؤ ملګرو سره د روژې نولسمه شپه د کوفې په جماعت کښې تیره کړه. قابو دیرش او څو کاله مخکښې حضرت امام علی(ع) له ګران رسوله اوریدلي وؤ چې د روژې په میاشتې کښې به له دنیا ځي.

(نوره قیصه به د حضرت علی علیه السلام له خلې واورو)

"..... او چې کله پیغمبر(ص) د روژې د مبارکې میاشتې په باب هغه مشهوره خطبه ولوسته نو زهٔ پاڅیدم او تپوس مې ترې وکړ چې ای د خداې رسوله! په دې میاشتې کښې ډیر ارزښتناک عمل او کار کوم دی؟ وې فرمایل "له ګناهانو ځان ساتل، بیا پیغمبر(ص) سخت وژړل او ماته یې ووئې چې تهٔ به هم په دې میاشتې کښې شهیدیږې.

د امام علی علیه السلام له کړو او ویناوو هم دا څرګندیده چې دی په دې میاشتې کښې شهیدیږي، ځکه چې په همدې کال یې ویلی وو چې دا ځل به د حج په موسم کښې زهٔ ستاسو په منځ کښې نهٔ یم. همدا شان کله به چې خلقو له امامه پوښتنه کوله چې په دې میاشتې کښې ولې کمه ډوډۍ خورې نو امام به فرمایل: "غواړم چې په تشه خیټه د خداې کتنې ته ورشم"

د روژې نولسمه شپه يې ټوله روڼه کړه او فرمايل به يې "په خداي قسم دروغ نۀ وايم او ما ته دروغ نۀ دي ويل شوي، نن هماغه شپه ده."[10] او بالاخره د هغې شپې په سهار مهال کله چې د متقيانو مولا جمات ته راغی نو سهار د لمانځه په وخت د نړۍ تر ټولو د پليت سړي ابن ملجم خونړۍ او زهرژنه توره د حضرت امام علی عليه السلام په مبارک سر ولګيده او دا نمر د عبادت په مهراب کښې په وينو کښې رنګين شو او دوه ورځې پس د روژې د مبارکې مياشتې په يوويشتمه شپه د هجرت په څلويښتم کال دغه نمر پريوته.[11]

د هغوي مبارک بدن د عراق په نجف ښار کښې خاورو ته وسپارل شو چې اوس هم د مسلمانانو او د هغوي د ليوالو د زړونو کعبه ده؟ حضرت امام علی عليه السلام لکه څنګه چې ټول عمر د خداي پاک په ياد کښې تير کړو. ددغې پيښې په وخت هم د خداي پاک په ياد کښې ډوب ؤ ځکه چې کله ابن ملجم خونړۍ توره د هغه په مبارک تندي ولګيده نو لومړۍ جمله يې دا وه "فُزْتُ وَ رَبِ الكَعبه" د کعبې په رب قسم چې کامياب او بريالی شوم"

بيا يې امام هماغه شان په وينو لړلی کور ته بوتللو، امام علی په دغه موده خپلو بچو ته وفرمائيل چې زما قاتل په ما يوازې يو ګوزار کړی دی نو پکار ده چې يوازې يو ګوزار پرې وکړی شي او هغه سره دې ښۀ سلوک وشي.

امام دوه ورځې د شهادت په بسترې پروت ؤ او بيا هم هره شيبه د خلقو د نيکمرغۍ او ښيګړې په فکر کښې ؤ او سره له دې چې حضرت محمد صلی الله عليه و اله وسلم او پخپله حضرت امام علی عليه السلام تر دې مخکښې هم ډير ځله د امام حسن، امام حسين او ورپسې تر دولسو امامانو پورې د ټولو د امامت يادونه کړې وه خو بيا هم امام علی عليه السلام د خپل عمر په وروستو شيبو کښې د حجت د تمامولو لپاره خلقو ته د دوي د امامت خبره بيا وکړه.

د امام علی(ع) وروستۍ خبرې

امام د ژوند په وروستيو شيبو کښې خپلو بچو، خپلوانو او ټولو مسلمانانو ته وصيت وکړ چې ".....تاسو تقوی او له خدايه ويرې ته رابولم، خپل کارونه او چارې منظمې او سرڅښه ساتئ او تل د مسلمانانو تر مينځ د اصلاح او رغاونې په فکر کښې اوسئ، يتيمان مۀ هيروئ او د

---

۱۰. ارشاد مفيد ص ۱۰.

۱۱. ارشاد مفيد ص ۵ بحار ج ۴۲، ص۲۸۱.

ګاونډیانو د حقونو خیال ساتئ، قران د ځان لپاره یو عملی پروګرام وګرځوئ "اَللّٰهَ اَللّٰهَ فِی الصَلواةِ فَاِنَهَا عَمودُ دِینِکُم" د نمونځ ډیر خیال ساتئ او درنښت یې کوئ ځکه چې دا مو د دین ستنه ده. د خداي پاک په لار کښې په خپل سر، مال او ژبې سره جهاد کو ئ، له یو بل سره غږ مله اوسئ، ښو ته رابلل اؤ له بدو منعې کول مۀ پریږدئ ځکه چې که د خداي فرض او دنده مو پریښوده نو ستاسو د ټولنې پلیت او ظالم کسان به په تاسو واکمن شي او بیا چې هغوي ته هر څومره هم ښیرې وکړئ خداي یې نۀ قبلوي.

د حضرت امام علی علیه السلام په اثارو کښې د هغوي یو مشهور اثر نهج البلاغه دی چې په دې کتاب کښې د حضرت امام علی علیه السلام قابو ۲۳۹ خطبې را نقل شوي دي. د خطبو نه علاوه پکښې دعاګانې، وصیتونه، لیکونه او د امام علی علیه السلام ارزښتناکې او له نصیحته ډکې ورې ورې جملې هم شته، دا کتاب یو بزرګوار او شریف سید رضی چې یو ادیب، شاعر او عالم سړی ؤ قابو زر کاله مخکښې راغونډ کړی دی.(او د پښتو ژبې مشهور شاعر حمزه بابا په اول ځل په پښتو کې ترجمه کړی دی).

مسعودي چې له سید رضی قابو سل کاله مخکښې اوسیدۀ د "مروج الذهب" کتاب په دویم ټوک کښې وائي:

هغه خطبې چې خلقو په بیلا بیلو موقعو کښې د حضرت امام علی علیه السلام له خلې غونډې کړې تر څلور سوه اتیا خطبو زیاتې دي. حضرت امام علی علیه السلام دغه خطبې فی البدیهه او بې له څه یادښته او ځان ته لیکلو ویلي دي او خلقو به ترې هم لیکلې نو له دې معلومیږي چې د حضرت امام علی علیه السلام خطبې ډیرې زیاتې دي حال دا چې سید رضی بزرګوار په نهج البلاغه کښې یوازې ۲۳۹ خطبې راغونډې کړې دي.(سیري در نهج البلاغه ایت ۱ استاد مطهري).

د نهج البلاغه په حقله خبرې او معلومات ځان ته یو کتاب غواړي خو زۀ په دې لنډې غوندې پیژندګلو اکتفا کوم او که څوک غواړي چې نور معلومات تر لاسه کړي نو پخپله نهج البلاغې او د هغې بیلا بیلو شرحو او څیړنو ته چې لویو لویو عالمانو لیکلې دي مراجعه کولی شي. پرنهج البلاغې سربیره د امام علی علیه السلام قضاوتونه او فیصلې هم ډیرې خوندورې او حیرانوونکې دي او که څوک یې شوق لري نو دا هم د بیلا بیلو کتابونو په شکل کښې چاپ شوي دي.